

Samenvatting

Hoe staat het met de structurele en sociaal-culturele integratie van asielmigranten die zich eind jaren '90 in Nederland gevestigd hebben? Deze vraag lag ten grondslag aan voorliggend cohortonderzoek. Integratie is op een viertal terreinen onderzocht, te weten: onderwijs, arbeidsmarktparticipatie, sociale contacten en geregistreerde criminaliteit. De onderzoekspopulatie bestaat uit alle asielmigranten die tussen 1995 en eind 1999 zijn ingeschreven in het bevolkingsregister en hun familieleden die zich uiterlijk een jaar na de initiële asielmigratie bij deze migrant hebben gevoegd. We richten ons enkel op asielmigranten die in 2012, dus zo'n 15 jaar na de initiële migratie, nog in Nederland wonen. In het onderwijshoofdstuk worden ook de kinderen van asielmigranten meegenomen. Per deelterrein wordt (voor zover mogelijk) bekeken hoe het staat met de integratie van deze groep asielmigranten, hoe hun integratie verlopen is vanaf het moment van vestiging, en welke belemmerende dan wel bevorderende factoren daarbij zijn aan te wijzen. Waar mogelijk wordt de groep asielmigranten vergeleken met andere groepen migranten en de autochtone bevolking.

Demografische kenmerken

In de periode 1995-1999 vestigden zich bijna 96.000 asielmigranten in Nederland; daarvan was op 1 januari 2013 nog 61% hier woonachtig. De grootste herkomstgroepen in onze onderzoekspopulatie zijn Afghanen, Irakezen, Iraniërs, Somaliërs en mensen uit voormalig Joegoslavië. Van onze onderzoekspopulatie is 57% man. Het cohort asielmigranten dat zich tussen 1995-1999 in Nederland vestigde was jong; één derde was minderjarig. In 2013 was de gemiddelde leeftijd van de onderzoekspopulatie 40 jaar. Waar oorspronkelijk de asielmigranten nog relatief verspreid over Nederland waren gehuisvest, bewogen zij zich in de periode tot en met 2012 geleidelijk aan steeds meer naar de stedelijke gebieden, waaronder de randstad.

Onderwijs

Onderwijs bepaalt voor een groot deel de maatschappelijke positie van migranten in de samenleving. Kinderen van asielmigranten doen het op het gebied van onderwijs redelijk goed. Vergeleken met andere groepen leerlingen nemen zij een middenpositie in: zij doen het beter dan andere niet-westerse leerlingen (veelal kinderen van arbeids- of gezinsmigranten), maar minder goed dan autochtone leerlingen. Dit geldt voor zowel de prestaties in het basisonderwijs (gemeten aan de hand van citoscores); in het voortgezet onderwijs (gemeten aan de verdeling over onderwijsniveaus); als in het aandeel leerlingen in het speciaal onderwijs. Wel zijn er behoorlijke verschillen tussen herkomstgroepen. Scholieren uit Iran of Afghanistan doen qua schoolprestaties nauwelijks onder voor autochtone leerlingen, terwijl scholieren uit Sub-Sahara-Afrika, en dan met name uit Somalië, het een stuk minder goed doen. In het basisonderwijs doet deze groep het ook minder goed dan overige niet-westerse leerlingen; vooral op het onderdeel rekenen-wiskunde presteren zij aanzienlijk minder. Ook is het aandeel Somaliërs in het speciaal onderwijs hoog in vergelijking met overige niet-westerse groepen.

Er blijken verschillen te zijn tussen asielmigranten die bij vestiging in Nederland jonger dan 6 jaar waren of in Nederland geboren zijn ('jongste groep') en asielmigranten die bij vestiging in Nederland zes tot zeventien jaar waren ('oudere groep'); de verdeling naar onderwijsniveau in het voortgezet onderwijs wijkt voor de jongste groep minder af van autochtone leerlingen dan voor de oudere groep. Ook wanneer gekeken wordt naar de het onderwijsniveau op 21-jarige leeftijd lijkt het onderwijsniveau van de jongste groep redelijk gelijk uit te komen met dat van autochtone leerlingen, zij het dat de asielmigranten er iets langer over doen om hun 'einddiploma' te halen. Het uiteindelijke onderwijsniveau van de oudere groep lijkt wat lager uit te komen, maar nog wel hoger dan dat van overige niet-westerse migranten.

Asielmigranten verschillen sterk van autochtone leerlingen als het aankomt op de keuze voor een studierichting; de keuzes van asielmigranten komen meer overeen met keuzes van andere niet-westerse migranten. Op het mbo kiezen asielmigranten bijvoorbeeld vaker dan autochtonen voor de sector economie. De verschillen in keuzes voor een studierichtingen in het hoger onderwijs zijn minder groot dan op het mbo, maar niettemin zichtbaar. Asielmigranten kiezen bijvoorbeeld vaker voor sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten of voor een studie in de gezondheidszorg dan autochtone studenten.

Arbeidsmarktparticipatie

Arbeidsmarktparticipatie is een belangrijke indicator voor structurele integratie en tevens een centraal thema in onderzoek en beleid. Direct na vestiging in Nederland is er sprake is van een *refugee gap*: de arbeidsmarktparticipatie van asielmigranten is veel lager dan die van gezins- of arbeidsmigranten die zich in dezelfde periode in Nederland vestigden. Hoewel deze *refugee gap* met de jaren kleiner wordt, verdwijnt deze ten opzichte van arbeidsmigranten en autochtone Nederlanders niet helemaal. Na vijftien jaar in Nederland is de arbeidsmarktparticipatie (gedefinieerd als betaalde baan voor meer dan acht uur per week) van asielmigranten (57%) namelijk wel vergelijkbaar met die voor gezinsmigranten (60%), maar blijft nog aanzienlijk achter bij arbeidsmigranten (70%) en de autochtone bevolking (80%).

Er blijken verschillen te zijn tussen herkomstgroepen in de mate van arbeidsmarktparticipatie. Migrant uit voormalig Joegoslavië en Sub-Sahara Afrika (excl. Somalië) hebben de grootste kans op werk; migranten uit Somalië en Irak juist de kleinste. Factoren die bijdragen aan succesvolle arbeidsmarktparticipatie zijn onder andere het hebben van een Nederlands diploma en het hebben van de Nederlandse nationaliteit. Tenslotte hebben mannen, personen die op jongere leeftijd naar Nederland zijn gekomen, en personen met een partner meer kans op werk.

In tijden van economische crisis raken asielmigranten, net als gezinsmigranten, sneller werkloos vergeleken met arbeidsmigranten of autochtonen. Mogelijke verklaringen zijn dat deze eerste groepen minder vaak vaste contracten hebben en vaker in conjunctuurgevoelige sectoren werken.

Sociale contacten

De mate waarin asielmigranten sociale contacten aangaan met de autochtone bevolking en/of leden van hun eigen herkomstgroep, vormt een indicatie voor hun sociale integratie. Van het cohort asielmigranten dat zich tussen 1995 en 1999 in

Nederland vestigde, is tien tot vijftien jaar later een kwart sociaal geïsoleerd: zij hebben noch contact met leden van de herkomstgroep, noch met de autochtone bevolking. Daar staat tegenover dat een derde van het cohort juist contacten onderhoudt met zowel de herkomstgroep als autochtone Nederlanders ('dubbele bindingen'). Verder heeft een kwart alleen contact met autochtonen en minder dan één vijfde alleen met de eigen herkomstgroep. Er zijn wel verschillen tussen herkomstgroepen: Somaliërs hebben het vaakst contacten met zowel de herkomstgroep als autochtone Nederlanders en verkeren het minst vaak in sociaal isolement, terwijl dit voor Irakezen precies andersom is.

Wanneer de onderzoekspopulatie wordt vergeleken met cohorten asielmigranten die korter in Nederland zijn blijkt dat cohorten die langer in Nederland zijn meer contacten met de autochtone bevolking hebben en minder vaak enkel contacten met de herkomstgroep. De kans op het hebben van frequent sociaal contact met autochtonen (ongeacht of er contacten zijn binnen de herkomstgroep), is van een aantal factoren afhankelijk. Asielmigranten die de Nederlandse taal beheersen en in Nederland een opleiding volgen of hebben gevolgd hebben vaker contact met autochtonen. Ook een goede gezondheid blijkt bevorderlijk te zijn voor het aangaan van interetnisch contact.

Geregistreerde criminaliteit

Asielmigranten zijn, wanneer niet wordt gecorrigeerd voor de samenstelling van groepen, oververtegenwoordigd in criminaliteitsstatistieken. Deze oververtegenwoordiging is groter vergeleken met andere migranten die zich in dezelfde periode in Nederland vestigden en neemt licht toe naarmate de verblijfsduur toeneemt. De oververtegenwoordiging is vooral groot onder Sub-Sahara-Afrikanen en dan voornamelijk onder Somaliërs: zij hebben een vijf keer zo grote kans om verdachte te zijn van een misdrijf als autochtonen.

Wanneer er in de analyses rekening wordt gehouden met relevante demografische en sociaaleconomische kenmerken verandert de gevonden oververtegenwoordiging in een *onder*vertegenwoordiging, zowel ten opzichte van autochtonen als ten opzichte van andere niet-westerse migranten en hun kinderen. Asielmigranten die zich in de tweede helft van de jaren negentig in Nederland vestigden waren relatief vaak jong, alleenstaand, man en werkloos; dit zijn kenmerken die de kans om te worden geregistreerd als verdachte van een misdrijf vergroten. Wanneer rekening wordt gehouden met deze kenmerken, blijkt dat asielmigranten niet vaker verdacht worden van misdrijven dan autochtone Nederlanders met vergelijkbare kenmerken.

Conclusies

Als het aankomt op de structurele positie van vluchtelingen uit het cohort '95-'99 is er (zoals verwacht) een initieel grote achterstand ten opzichte van autochtone Nederlanders. Deze achterstand wordt kleiner, maar verdwijnt in de eerste vijftien jaar na migratie niet. Met name de arbeidsmarktintegratie blijft achter. Tegelijkertijd is bij de tweede generatie en bij jonge vluchtelingen de onderwijspositie ondanks het relatief korte verblijf (van de ouders) in Nederland al beter dan die van andere niet-westerse minderheden. Ook hebben asielmigranten relatief vaak sociale contacten met autochtonen. Als het gaat om criminaliteit dan nemen vluchtelingen wanneer je rekening houdt met verschillen in samenstelling van de groep, zelfs een

gunstigere positie in dan autochtonen (en veel gunstiger dan andere niet-westerse migranten).

Wel zijn op alle terreinen grote groepsverschillen zichtbaar, waarbij met name de integratie van Somaliërs op verschillende terreinen achterblijft. Belangrijke factoren die bijdragen aan een succesvolle integratie zijn jonge leeftijd bij migratie (jongere migranten integreren op vrijwel alle terreinen beter), en het hebben van menselijk kapitaal (bijvoorbeeld in de vorm van een hoger opleidingsniveau en betere Nederlandse taalvaardigheid).

De twee grootste knelpunten die worden gesignaleerd zijn de achterblijvende arbeidsmarktparticipatie, en het sociale isolement waar een kwart van de onderzochte vluchtelingen mee kampt. Vooral in combinatie zorgen deze twee factoren voor marginalisering van een relatief omvangrijke groep mensen. Dit is zowel voor de asielmigranten zelf als voor de maatschappij als geheel onwenselijk.